

“LA TÈCNICA BANDEJA LES HUMANITATS”

El seu anhel de conèixer i d'implicar-se en l'entorn social han guiat la vida i l'activitat professional d'Oriol Casassas. Pediatre, membre de l'Institut d'Estudis Catalans, ha estat president de diverses institucions científiques, ha treballat des de la ciència per la cultura “salvant els mots” al *Diccionari Enciclopèdic de Medicina*, amb el doctor Alsina i Bofill, del qual n'ha fet una biografia. És fill d'una generació (Sabadell, 1923) que va treballar tant el coneixement com l'esperit. Sembla que la societat actual ha substituït uns valors que Oriol Casassas considera fonamentals —l'humanisme, les inquietuds científica i cultural— per la competitivitat i el materialisme.

—Aquest any se celebren l'any Pla i l'any Trueta. Es veurà força diferència entre el tractament d'un i de l'altre, tot i que els dos han estat personalitats rellevants d'aquest segle?

—És inevitable. Un escriptor és un home públic que publica un llibre i la seva obra és a llibreries a l'abast de milers de persones. Un metge, per molts mèrits que tingui, no es pot trobar a les botigues, no es pot comprar. La popularitat de Pla és comprensible, tot i que Trueta, a banda d'un extraordinari metge, era un gran investigador i un gran patriota.

Trueta, ha d'interessar-nos perquè va ser un mestre de la medicina, un director de recerca i un home extraordinàriament vinculat al país.

—Aquesta manera d'ésser també forma part d'una generació. Creu que ara s'ha perdut l'interès de tot allò que és cultura, de les humanitats, en la medicina?

—En rigor, el que s'ha perdut, en la majoria dels casos, és l'interès per moltes coses que no s'haurien de perdre. No només en el camp de la medicina, sinó que és una situació general. És clar, l'especialització és necessària en uns temps en què totes les ciències i les tècniques s'han fet complexes, però és que avui fa l'efecte que s'ha substituït la religió dels déus per la religió de la tecnologia. En aquests moments tot ha de ser per la tècnica, i no vull dir en un camp individual, també institucionalment: mireu de quina manera s'estan

arraconant les humanitats dels programes d'estudi. Això, a la llarga, vaja; ja ara, causa un empobriment de molts recursos humans. Només cal veure en qualsevol ambient, amb les excepcions que es vulgui, l'empobriment del llenguatge, l'empobriment dels coneixements artístics, per exemple.

—Tot culpa de l'especialització?

—El perill de l'especialització era observat des de molt antic. Pascal, al segle XVII, dividia la gent d'estudis entre els geomètres i els d'esperit de finesa, és a dir, els científics i els d'humanitats. Pascal deia: “malament del geomètra que només és geomètra i malament de l'esperit de finesa que només és esperit de finesa”. Una de les característiques dels humans és la curiositat intel·lectual, és imprescindible ser àmpliament curiosos si volem anomenar-nos racionals o homo-sapiens, i no polaritzar l'interès en una petita parcel·la.

—Per això es tan important recuperar la història de la medicina i les biografies dels protagonistes?

—Sí. Fent una comparació, si una estructura, vegetal o arquitectònica, volem que tingui solidesa, ha de tenir unes bones arrels, uns bons fonaments.

—Unes arrels que en el seu cas l'han portat a posicions nacionalistes...

—Jo pretenc tenir mitjanament sòlides les meves conviccions respecte al país que m'ha tocat de viure. Perquè m'he interessat per les arrels. I aquestes arrels són les que donen solidesa a aquestes conviccions. Amb això no excloc res. Jo amb els meus gens, i amb els mestres que he tingut i els exemples que he viscut, si en comptes de néixer a Catalunya hagués nascut al Friül, per exemple, o a la Bretanya, segurament tindria els mateixos criteris, el mateix pensament. Un bagatge que aleshores invertiria en el meu lloc de treball que no seria Catalunya, en aquest cas seria el Friül o seria la Bretanya. Jo sempre he dit, amb escàndol d'alguns nacionalistes potser més visceral que altra cosa, que per a mi, primer és el respecte a la persona i a la dignitat dels pobles. I la meua aplicació d'aquests respectes a Catalunya és purament accidental, és a dir: jo sóc catalanista per accident, perquè he

“L'ESPERANÇA DE VIDA S'HA ALLARGAT A CAUSA D'UNA MAJOR HIGIENE PERSONAL O A L'AVENÇ TECNOLÒGIC QUE HA FET LA MEDICINA?”

nascut a Catalunya. Nacionalista ho sóc aquí, ho seria a Rennes i ho seria a Udine, però com que he nascut aquí i treballa aquí, no puc negar que estimo el meu lloc de treball.

—*Una feina des d'on ha pogut viure les situacions sanitàries escandaloses de l'època franquista, oi?*

—Els desequilibris dins de la ciutat de Barcelona en aquella època eren impressionants. Hi havia, per exemple, una població de barraques a la platja, al Somorrostro, de 40.000 persones i de 8.000 o 10.000 infants, una escola, i sols un dispensari de beneficència. Vam creure uns quants que això era una situació d'injustícia i que havíem de pregonar-ho. Vam tenir una tribuna a la Societat Catalana de Pediatria, on vaig coordinar una ponència: "La Pediatria en el Suburbi". L'hospitalització pediàtrica a Catalunya era nefasta. El part d'una dona de Puigcerdà s'havia d'atendre, moltes vegades, a la Residència de Girona. La situació era infrahumana, mentre que la societat oficial vivia feliç.

—*Vostè, juntament amb Jordi Gol, van ser pioners en tractar els aspectes socials de la salut?*

—En aquells temps era absolutament inèdit que féssim responsables de la salut, no únicament els metges, sinó els urbanistes, els pedagogs, els sociòlegs... Dèiem que tant atempta contra la salut la presència d'alguns microbis, o d'uns vectors de malaltia com les rates de les clavegueres, com l'absència d'espais verds o l'amuntegament humà o la manca de places escolars. Aleshores, qui és el responsable de la salut? Tothom. I avui, ja és veu així, no es crea cap comitè de salut si no hi ha una participació pluridisciplinària. Però a Perpinyà, i abans, l'any 1974, quan férem una taula rodona amb el títol "La Salut. Afer Col·lectiu" i vam anar a buscar l'arquitecte Manel Ribas i Piera, el Xavier Rubert de Ventós, o el jove economista Josep M. Cullerell, tots ells es sorprenien de la petició.

—*La situació sanitària ha millorat extraordinàriament des d'aleshores?*

—L'educació sanitària ha canviat extraordinàriament. Avui ha millorat la higiene, la salubritat, la dietètica. Però tot això està mediatitzat per la llosa de la comercialitat.

—*No s'ha avançat tant com sembla?*

—Alguns dels progressos són autèntics o ens ho fan veure? Per exemple, la gent que fa esport també compra xandalls, calçat especial, equips d'esquí, raquetes de tennis. Ho fan lliurement perquè creuen que és més saludable fer esport, o la llosa comercial els ha convençut o els ha canviat? Seria més satisfactori que les dietes, per exemple, fossin decidides lliurement a conseqüència de l'educació sanitària. Em fa por que en molts casos l'elecció no sigui lliure sinó segurament fruit de propaganda que ha manipulat la gent.

—*El que sí que és constatable és que la tecnologia i la recerca mèdica han fet un gran pas...*

—I tant, l'estadística ho demostra de ple: la mortalitat infantil s'ha reduït, l'esperança de vida s'ha allargat. A causa de l'augment de la higiene personal o del progrés tècnic de la medicina? Fa uns cinquanta anys, quan estudiàvem, la

mortalitat infantil es dividia en mortalitat d'hivern i mortalitat d'estiu. La primera, a causa de les pneumònies, i la segona, a les diarrees i a la deshidratació. La gent ha après a rentar-se, però el que va acabar amb les pneumònies no va ser el fet de posar-se més bufandes, sinó que va ser l'aparició dels antibiòtics. Els pediatres, d'altra banda, van aprendre noves tècniques de tractament de les deshidratacions i amb els consells i l'educació sanitària de les famílies es va acabar amb la mortalitat d'estiu. El que és clar és que, com deia el doctor Laporte, ex-conseller de Sanitat de la Generalitat de Catalunya, a partir d'un cert punt, no es produeix a major increment de despesa sanitària, majors resultats quant a salut i esperança de vida.

—*Tots aquests canvis socials estan produint també l'aparició de noves malalties com pot ser l'anorèxia. Vostè, com a pediatre, creu que l'entorn pot influir tant?*

—Aquest problema, com tants d'altres, és conseqüència de dos factors. D'una banda, un empobriment de la personalitat, i d'altra, el materialisme imperant. La comercialitat en la qual estem immersos, que ens presenta cent vegades la imatge d'unes noies que tenen ossos, i no sé si alguna cosa més, a banda d'un vestit a sobre. Aleshores, és clar, una per-

sonalitat no gaire ferma s'aboca cap a l'anorèxia nerviosa, com una via cap a la imatge ideal que ens han venut.

—*El model és equivocat?*

—En comptes d'enfortir la personalitat, el psiquisme, aquí s'enforteix la imatge. Avui tot és imatge. Si s'agafen dos nois o dues noies, un amb bon aspecte i l'altre d'un aspecte mitjanet, i que vagin a sol·licitar feina..., avui predominarà la imatge. Com que han perdut valor les humanitats i d'altres referències, com que durant molts anys, i a les escoles encara avui, s'ha fomentat la competitivitat, el decàleg d'avui és la competitivitat, el lluïment personal.

—*Competir peti qui peti...*

—Sí. La violència també forma part d'aquest decàleg. I quan parlo de violència no vull dir les bandes terroristes, no, no..., en una pel·lícula de dibuixos de cinc minuts s'han comptat fins a 42 actes de violència. Això, fa que la gent, que ha estat respirant competitivitat, acabi comprant-se aquell cotxe nou model que ha sortit, perquè és més ràpid, perquè té més prestacions. Tot això és provocat, maquinat, dirigit per uns fils misteriosos..., i la societat hi viu immersa.

—*Quines són les causes, com és que tothom hi cau?*

—D'una banda, hi ha una pèrdua d'humanitats, hi ha una crisi de valors, i d'altra, hi ha el bombardeig d'aquesta comercialitat. L'anorèxia és fruit d'això. Afortunadament, hi ha una gran part de joventut que sent parlar del materialisme i de la frivolitat, i no en fa cas.

—*Aquesta és l'esperança?*

—Moltes d'aquestes coses, amb un enfortiment de la personalitat, amb unes idees clares, es podrien superar, però no sé si entra dins dels interessos dels elements directius. Avui sembla que la religió hagi de ser els resultats del Barça. Jo pregunto quantes hores destina la televisió a programes de formació o satisfacció de l'esperit, per dir-ho d'alguna manera, i quantes hores a aspectes absolutament banals. La desproporció és total. Avui no hi ha ningú que no sàpiga qui és el Ronaldo i les seves gestes. I, en canvi, és molt possible que molta gent, que coneix les gestes del Ronaldo, si els dieu que aquest any és l'any Pla, us diguin *l'any de què?*, que ignorin qui era Pla.

—*Aquesta realitat social també influirà en la medicina. Si la gent té menys temps i, cada vegada més, la tècnica substitueix l'aspecte més humà, és la mort del metge de capçalera?*

—El pediatre era un autèntic conseller familiar, ara de pediatres que fan assistència extrahospitalària —ara no en diuen metge de capçalera— també n'hi ha, però cada cop menys. Abans hi havia el metge de la família, qui aconsellava en deu mil aspectes. Ara això es perd. Perquè no és el ma-

teix aquest metge que un metge distribuïdor de malalts cap als especialistes.

—*Està en contra de les especialitzacions?*

—Crec que l'especialització és imprescindible perquè la complexitat de tots els afers de la medicina són enormes, i no pot ser que una persona conegui, per exemple, les tècniques d'operar a cor obert i alhora tots els problemes que acompanyen la sida. Hi ha d'haver una especialització, però l'ideal seria que s'hi arribés després d'una etapa de medicina general. La carrera de medicina és aprovar assignatures, sense que doni un bagatge general massa consistent, i acabada la carrera, ja es marxa als Estats Units a especialitzar-se en qualsevol cosa. És un mal camí.

—*Creu que un dels pocs camins que queden als professionals que pensen com vostè és marxar al tercer món?*

—Les persones que ho fan em mereixen un gran respecte, però això no resol el problema, només uns quants que en la magnitud del conjunt són una part ínfima. A més, també re-

solen el seu problema de consciència, i en aquest sentit fan enveja perquè han tingut el coratge d'emprendre aquesta aventura. En tot cas, sempre hi ha hagut desigualtats a casa nostra i a tot arreu, i encara n'hi ha com és ben evident, i el que no podem fer és allò d'aquell diari que explicava un descarrilament de tren i deia *"afortunadamente los vagones siniestrados eran de tercera"*.

—*Ara ja està jubilat. Està satisfet de la seva trajectòria?*

—De vegades, miro enrere i penso que potser hauria pogut fer més, però que m'he esforçat. Quan m'arribi l'hora, podré morir tranquil. No sé si hauré fet gran cosa, però esforç i bona voluntat sí que n'he posats. Si jo he tingut l'honor de ser president de la Societat Catalana de Pediatria, president de la Societat Catalana de Biologia, filial de l'Institut

d'Estudis Catalans, i president de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, ha estat només perquè han escollit no una persona, sinó una determinada manera de veure les coses. Això fa que tot vagi lligat. És a dir, aquesta forma d'entendre les coses també m'ha fet exercir la medicina d'una determinada manera. La Generalitat em va lliurar la creu de Sant Jordi, per "la seva trajectòria professional marcada per un humanisme exemplar i una dedicació personal". No ho sé; no sé si "exemplar", el fet és que he procurat exercir honestament. No he considerat mai l'exercici de la professió com un mitjà de profit. Si d'alguna cosa m'he de sentir satisfet, és de tot el conjunt. No puc destriar la meua manera de veure les coses, de la meua manera d'exercir la medicina.

Ignasi Gallart

“L'ANORÈXIA
ÉS FRUIT DE
DIVERSOS FACTORS:
DE LA PÈRDUA
D'HUMANITATS,
DE LA CRISI DE
VALORS I DEL
BOMBARDEIG
DE LA
COMERCIALITAT.”